

A HÁZTARTÁSOK PÉNZÜGYI DÖNTÉSEI – GONDOSKODJUNK A JÖVŐNKRŐL⁵

Kutatócsoportunkkal a megtakarítások és az öngondoskodás fontosságát és annak szerepét kutatjuk a háztartások életében, figyelembe véve a jelenlegi nehéz gazdasági, pénzügyi helyzetet. A lakosság az öngondoskodásával későbbi időpontra halasztja a vásárlásait, sőt sokszor hitel felvétellel egészíti azt ki. A biztonságos hitelfelvételnek a hosszú távú előtakarékoskodás az egyik elengedhetetlen feltétele. Öngondoskodási vágyunk felerősödik a bizonytalan pénzügyi időszakokban. Az állam szabályozó szerepe is nagyon fontos. Jelenleg primer kutatást végzünk, kérdőíves felmérés keretében, amelyben a háztartások megtakarítási szokásaira, vagyonszerkezetére kérdezzük rá, ugyanis az öngondoskodás szemlélete jelen van minden egyén és család életében, bár nem egyforma intenzitással.

FINANCIAL DECISIONS OF HOUSEHOLDS – CARE FOR OUR FUTURE

Our team researched the importance and function of savings and self-care in the households, considering the current economical and financial climate. By means of selfcare people postpone purchases, what is more, they complement it by borrowing credit. The long time advance savings is the precondition of the borrowing credit in secure. The desire of selfcare increases in the uncertain financial periods. The regulator task of the state is also very important. Currently, a primary research in questionnaire form has been deployed, in which we ask about the saving habits and assets structure of households, namely the approach of selfcare exists in every person's and family's life, although not at the same level of intensity.

PÉNZÜGYI KULTÚRA

A közelmúltban végzett különböző felmérések és tapasztalatok azt mutatják, hogy jelenleg Magyarországon a háztartások nem rendelkeznek megfelelő pénzügyi ismeretekkel: a saját kockázatviselő képességüket sem képesek megítélni, illetve azt sem, hogy az egyes pénzügyi szolgáltatások milyen lehetőségeket, előnyöket nyújtanának számukra, és mekkora kockázatot is jelentenek azok. Hátrányosan befolyásolja a háztartások alacsony pénzügyi kultúrája a lakossági pénzügyi szolgáltatások piacának fejlődését. Az ügyfelek túlzott és nem kellően megfontolt kockázatvállalásának következményeként veszélyezteti a banki hitelfortfólió romlásán keresztül a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitását. A háztartások jövedelmének csökkenésével a korábbi tartalékok eltűnnek, ami egyre inkább rákényszeríti a pénzügyi tudatosságra a háztartásokat. A felkészült, tudatos és tájékozott ügyfél pedig nagyobb versenyre készíti a

---

¹ Szent István Egyetem, Gödöllő, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola, PhD hallgató; Szolnoki Főiskola, Közgazdasági, Pénzügyi és Menedzsment Tanszék, főiskolai tanársegéd; kokenya@szolf.hu;

² Szolnoki Főiskola; Pénzügy Számvitel szak; főiskolai hallgató, nappali tagozat III. évfolyam; Bethlen István Szakkollégium tagja; balint.adam69@gmail.com

³ Szolnoki Főiskola; Pénzügy Számvitel szak; főiskolai hallgató, nappali tagozat III. évfolyam; Bethlen István Szakkollégium tagja; kulpetra@gmail.com

⁴ Szolnoki Főiskola; Pénzügy Számvitel szak; főiskolai hallgató, nappali tagozat III. évfolyam; Bethlen István Szakkollégium tagja; oraveczgabriella1988@gmail.com

⁵ Lektorálta: Dr. Nagy Rózsa CSc. Szolnoki Főiskola, Közgazdasági, Pénzügyi és Menedzsment Tanszék, főiskolai tanár; nagyrozsza@szolf.hu

pénzügyi szereplőket. A nagyobb verseny innovatívan hat a pénzügyi szektor tevékenységére és működésére. Tehát a tájékozott ügyfél jóléti többletlehetőséget teremt. A pénzügyi kultúra véleményünk szerint fejlesztésre szorul. A kérdőívünk a háztartások véleményét ebben is kikéri, illetve hogy mennyire ismerik, illetve tartják fontosnak a különböző öngondoskodási formákat, valamint mennyire befolyásolja őket az állami ösztönzők, támogatások, adókedvezmények a befektetési döntéseik meghozatala során. Primer kutatásunk során a kérdőíveket eddig 410 fő töltötte ki. A kitöltött és feldolgozott kérdőívek alapján elmondhatjuk, hogy a megkérdezett háztartások túlnyomó többsége, azaz 86 százaléka gondolja úgy, hogy szükség van a pénzügyi kultúra fejlesztésére. Ezt az 1. számú ábránk szemlélteti.

1. ábra: Mennyiben ért egyet azzal, hogy a „A pénzügyi kultúrát fejleszteni kell?“, n= 410 fő⁶

Az utóbbi években a lakosság eladósodottsága nagy arányban megnövekedett. Eközben a háztartások reáljövedelmei csökkentek, stagnáltak vagy legjobb esetben is csak minimálisan növekedtek. A háztartások elkölthető jövedelmének csökkenése egyúttal a tartalékok felélését is jelenti, ami sok háztartás esetében az adósságok törlesztését is veszélybe sodorja. A gazdasági válság egyik hatása, hogy a lakosságot pénzügyi jártasságának növelésére sarkallta. A jelenlegi gazdasági körülmények erős motivációt jelentenek a pénzügyi tudatosság növelésére. A nemzetgazdaság felemelkedése szempontjából is kulcsfontosságú, hogy a jövő nemzedéke a pénzügyek terén is megfontolt, tudatos döntéseket hozzon.

A TÖRVÉNYHOZÓK TÁMOGATÁSA: ÖNGONDOSKODÁS

Az elmúlt években többször módosultak, illetve kiegészültek a hosszabb távú megtakarítások szabályai illetve adókörnyezete. A törvényhozók ezzel a lakosság pénzügyi megtakarítási háttérhajlandóságát, hosszú távú befektetéseit szeretné növelni, illetve ösztönözni. A makrogazdaságban a megtakarítások alacsony hányada a potenciális gazdasági növekedést akadályozza, amelyet megtakarítás-támogató gazdaságpolitikával akarnak elhárítani. A holnapi magasabb fogyasztás reményében a mai fogyasztás csökkentésére próbálnak ösztönözni. Az emberi életnek két olyan fő szakasza van, amelyben hasznos, ha az ember nagy összegű megtakarítással rendelkezik. Az egyik az időskor, amikor már egyáltalán nem vagy kevésbé alkalmas az

⁶ Saját kutatás alapján saját szerkesztés

<https://docs.google.com/spreadsheets/viewform?formkey=dE5TYm9rMi12Z2w5dmxDZVc1dUNTn2c6MQ>

egyén arra, hogy megélhetését biztosító munkajövedelemre tegyen szert. A másik a pályakezdés, családalapítás, önálló lakhatás biztosítása és az egzisztenciateremtés időszaka.

Önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztár

Az önkéntes nyugdíjpénztár a nyugdíjas éveink jövedelem-kiegészítésére szolgál. Az önkéntes nyugdíjpénztári tagság nem kötelező, a pénztárba önkéntes alapon lehet belépni. Havi rendszerességgel a tagok tagdíjat fizetnek. Ennek egy részéből a pénztár a működési költségeit fedezi, melynek mértéke pénztáranként eltérő lehet, ugyanis ez függ a tagok által befizetett éves összegtől, valamint a pénztárak alapszabályaitól is. A működési költség feletti rész a tagok egyéni számláin kerülnek nyilvántartásra. Ezek befektetései révén a tagokat hozamok illetik meg, amely ugyancsak az egyéni számlákon kerülnek jóváírásra, negyedéves rendszerességgel. Hozamelvárásaik és kockázatvállalási hajlandóságuk alapján a pénztártagok számos befektetési portfólió közül választhatnak. Az egyéni tagdíj, az esetleges munkáltatói hozzájárulás, a negyedévenként jóváírt hozamok, az értékelési különbözözetek, valamint a személyi jövedelemadó kedvezményeként jóváírt összegek kerülnek jóváírásra az egyéni számlákon. A törvény által megjelölt kötelező várakozási idő 10 év. A várakozási idő a tagsági viszonyban a belépéstől számított azon időszak, amelynek elteltével az egyéni számlaköveteléshez, illetve a szolgáltatáshoz a pénztártag hozzájuthat. A felhalmozási időszak pedig a tagsági viszony létesítésétől a nyugdíjszolgáltatás megnyílásáig terjedő időszak. 10 év várakozási időszak letelte után a magánszemély választhat, hogy változatlan feltételekkel, vagy tagdíj fizetése nélkül továbbra is tag marad, vagy a pénztártagságát változatlan formában folytatja, de – legfeljebb háromévente egy alkalommal – az egyéni számláján nyilvántartott összeg egészét vagy egy részét felveszi, vagy tagsági viszonyának megszüntetésével kilép. A várakozási idő elérése után az 1993. évi XCVI. törvény 47. §-a alapján mind a négy lehetőséggel élhet az adózó [1], de nem egyforma adózási feltételekkel. Ennek szabályairól a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény rendelkezik [2]. A kötelező 10 éves várakozási idő eltelté után az egyéni számlánkon jóváírt hozamokat és értékelési különbözözeteket részünkre adómentesen kifizetik, amit akár 3 évente megismételhetünk. A kifizetésre kerülő tőkerész viszont az összevont adóalapba tartozik. 10 év várakozási idő után évente 10 százalékkal csökkenteni lehet a nyugdíjpénztári kifizetés összegét a jövedelem megállapításánál, de 2007. január 1-jétől csak a mindenkori havi befizetés utáni 10 év elteltével. A pénztártagot a személyi jövedelemadó előleg levonásán túl még 27 százalékos egészségügyi hozzájárulás (EHO) fizetési kötelezettség is terheli az egészségügyi hozzájárulásról szóló 1998. évi LXVI. törvény alapján [3], melyet az adózónak magának kell bevallania és megfizetnie a személyi jövedelemadó bevallásának benyújtásával egyidejűleg. Az EHO alapja megegyezik a személyi jövedelemadó előleg alapjával. Ez a törvény 1999. január 1-jén lépett hatályba. 2011. január 1-jétől a pénztárba való befizetések után már nem 30 százalék, hanem csak 20 százalék az adókiutalás mértéke, bár összegszerűen változatlan maradt az adókedvezmény összege, maximum 100000 forint, kivéve, ha az adózó 2020. január 1-je előtt nyugdíjba vonul, mivel az ő esetükben ez az összeg maximum 130000 forintot. Nyugdíj és egészségpénztári, illetve önszegélyező pénztári együttes tagságok esetén ezek az összegek továbbra is 120000, illetve 150000 forint.

Nyugdíj-előtakarékossági számla

A 2005. évi CLXI. törvény által szabályozott nyugdíj-előtakarékossági számlát 2006. január 1-jétől lehet kötni. [4]. Az 1995. évi CXVII. személyi jövedelemadóról szóló törvény 44/B. §-a határozza meg a nyugdíj-előtakarékossági számla utáni kedvezményről való rendelkezési jogot. A rendelkezési jog itt is azt jelenti, hogy a magánszemély nyilatkozata alapján az adóhatóság 30 napon belül átutalja a magánszemély nyugdíj-előtakarékossági számlájára a ked-

vezmény összegét. 2006. adóévben a számlára befizetett összeg 30 százaléka, maximum 100 ezer forint adókedvezmény volt érvényesíthető, kivéve, ha a magányszemély 2020. január 1-je előtt éri el az öregségi nyugdíjkorhatárt. 2011. január 1-jétől a pénztárba való befizetések utáni adókedvezmény mértéke 30 százalékról 20 százalékra csökkent [2], ugyanúgy, mint az önkéntes pénztári befizetések esetében, de az összegek itt is változatlanul megmaradtak. A hosszú távú öngondoskodáshoz kapcsolódó adókiutalások továbbra is jövedelemkorlát nélkül érvényesíthetőek. A nyugdíj-előtakarékossági számla megnyitása minimum összeg befizetéséhez kötött, ötezer forint befizetésével nyitható meg. Amennyiben a számlát nem a nyugdíjkorhatár elérésekor szüntetik meg, azaz ha nem nyugdíjszolgáltatásnak minősülő kifizetés történik a számláról, akkor a korábban átutalt adókedvezmények összegét húsz százalékkal növelten kell visszafizetni, valamint a befizetett tőke után személyi jövedelemadó és egészségügyi hozzájárulás befizetési kötelezettség keletkezik.

Tartós befektetési számla

Az 1995. évi CXVII. személyi jövedelemadóról szóló törvény 67/B. §-a szerint azok, akik tartós befektetési számlán tartják a pénzüket és legalább 5 évig nem nyúlnak a pénzükhöz kamat- és árfolyamadó mentességben részesülnek. Akik 3 évig nem nyúlnak a pénzükhöz 10 százalékos adót kell megfizetniük, azonban, ha 3 éven belül szakítják meg a lekötési időszakot, akkor 16 százalék az adó mértéke. A tartós befektetési számla szabályait 2010. január 1-től lehet érvényesíteni. Egy magányszemély egy pénzügyi szolgáltatónál egy naptári évben maximum két szerződést köthet: egy tartós befektetési betétszámla szerződést, illetve egy tartós befektetési értékpapírszámla szerződést. A befektetési szerződések, számlák között az eszközök nem csoportosíthatóak át. Az értékpapírszámlánál a portfólió átrendezés, azaz az értékesítés és vétel folyamatosan lehetséges, amennyiben az nem jár pénzkivonással. A tartós befektetési számla minimum 25 ezer forint befizetésével nyitható meg. A törvény megkülönbözteti a befizetési időszakot és a lekötési időszakot egymástól. A számlanyitás éve a gyűjtőév, amikor a számlára korlátozás nélkül lehet befizetni a számlanyitás évének december 31-ig, de az azt követő időszakban befizetésre már nincs mód, azonban új számla nyitható. A tartós befektetési számlával kapcsolatosan keletkező adóköteles jövedelmekről a számlavezető intézmény állít ki igazolást, amely alapján az ügyfélnek saját magának kell bevallania és megfizetnie az adókötelezettségét a személyi jövedelemadó bevallás benyújtási határidejéig. A magányszemély akkor mentesül az adóbevallási és az adó befizetési kötelezettsége alól, amennyiben az adójának mértéke nulla százalék [2].

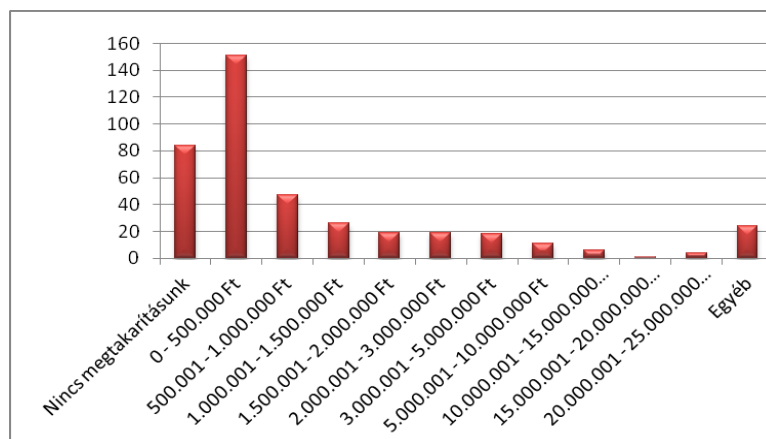
Lakástakarékpénztár

1997. január 1-jén életbe lépett az 1996. évi CXIII. törvény a lakástakarékpénztárakról [5]. A lakástakarékpénztárak azoknak nyújtanak segítséget, akik több éves, rendszeres megtakarítást tudnak vállalni lakáscéljaik megvalósítása érdekében [6]. A lakás-előtakarékosság az öngondoskodás elvén alapul, és számos előnyt biztosít a rendszeresen takarékoskodó ügyfelek számára. A hazai piacon egyedülálló konstrukció: nincs szükség hozzá induló tőkére és a rendszeres havi betétfizetésekkel magas hozam realizálható. A lakás-előtakarékosság megtakarítás és hitellehetőség is egyben. Négy részből áll: az ügyfél rendszeres megtakarításaiból, az adott évben befizetett betétekre évente jóváírt 30 százalékos - de maximum évi 72000 forintos (Kivételek a társasházak, illetve lakóközösségek, ahol 241-nél több lakásos épület esetén a maximális állami támogatás értéke 324.000 forint/év.) - állami támogatásból és az ezekre jóváírt kamatból, valamint a megtakarítási idő lejártát követően a rendkívül olcsó, fix kamatozású forint alapú lakáshitelből. A szerződéskötéssel az ügyfél kötelezettséget vállal arra, hogy az úgynevezett megtakarítási időszak alatt betétet helyez el a lakástakarékpénztárnál havi

rendszerességgel, egyenlő részletekben. A lakáshitel azonban csak választható, nem kötelező igénybe venni. Lehetőség van hitelfelvétel nélküli megtakarításra is, de a lakáscélú felhasználás kötelező. Kivétel ez alól a 2009. július 1-je előtt megkötött szerződések, amennyiben a megtakarítási idő elérte, vagy meghaladta a nyolc évet. Ezeknél a szerződéseknél még jár az állami támogatás szabadfelhasználás esetén is. Abban az esetben, ha a megtakarítás kevesebb, mint 4 év, a betétet nem Magyarországon használják fel, illetve a 2009. július 1-je után kötött szerződéseknél, ha nem lakáscélra fordítják, abban az esetben nem jár az állami támogatás. A lakáscélú felhasználási lehetőség széles körű, korlátozásoktól mentes, gyakorlatilag minden lakhatással kapcsolatos költség finanszírozására felhasználható a megtakarítási időszak elteltével. Lakáscélú minősül a pénzintézettől vagy biztosító intézettől felvett lakáscélú hitelre történő befizetés is. A megtakarítási időszak felét követően áthidaló kölcsönt is igényelhetnek az ügyfelek. A lakástakarékpénztárakról szóló 1996. évi CXIII. törvény lehetőséget teremt arra, hogy a pénztárak a lakás-előtakarékossági szerződés alapján folyósított lakáskölcsöntől eltérő feltételekkel, a kiutalást megelőzően, áthidaló kölcsönt nyújtsanak a lakáscélok megvalósításához, hiszen előre nem látott események előre hozhatják a lakáscél megvalósulásának az idejét. Ezzel párhuzamosan a megtakarítás a kiutalási időszak megkezdéséig folytatódik és ezekre a megtakarítási összegekre ugyancsak jár még az állami támogatás is. 2011. január 1-jén módosult a lakástakarékpénztárakról szóló törvény. A 8. §.-a alapján már rugalmasabban lehet felhasználni a szerződéses összeget, ami azt jelenti, hogy nemcsak a lakás-előtakarékoskodó, illetve a szerződés kedvezményezettje, hanem ezek közeli hozzátartója számára is le lehet igazolni a lakáscélú felhasználást. Ez alapján meg lehet kötni a szerződéseket a család tagjaira, anélkül hogy lenne valamennyi tulajdonjoga az ingatlanból. Így sokkal könnyebben tudja a család felhasználni a megtakarítást. Akár 4-5 személyre is megköthető a szerződés. A gyermek nevére is köthető és fordítva is lehetséges. Később, a szerződés lejáratakor pedig majd az a családtag használja fel a lakhatása megvalósítására, akinek éppen szüksége lesz erre a lehetőségre. Megnövekedett a lehetséges megtakarítási idő is. 8 év helyett 10 évig is járhat az évi 72 ezer forintos állami támogatás. A ma Magyarországon működő három lakástakarékpénztár között hajszálnyi különbségek vannak csak mind díjakban, mind feltételek tekintetében. A lakás-előtakarékosság az egyetlen olyan államilag támogatott lakásfinanszírozási lehetőség, amelyet az ügyfelek családi állapot, jövedelmi, vagyoni vagy egyéb megkötöttség nélkül vehetnek igénybe [5] [7] [8].

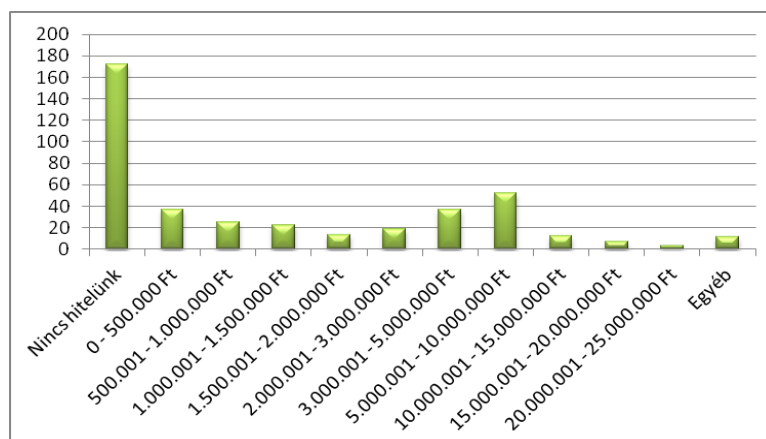
SAJÁT KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Kutatócsoportunkkal a Szolnoki Főiskolán jelenleg primer kutatást végzünk, kérdőíves felmérés keretében, amelyben a háztartások megtakarítási szokásaira, vagyonszerkezetére kérdezzük rá. A kérdőív elkészítése on-line felületen történt, amelyet eddig 410 háztartás töltött ki. A 2. ábrából az derül ki, hogy a megkérdezett háztartások csaknem felének nincs, vagy legfeljebb fél millió forint a megtakarítása. Ez arra enged következtetni, hogy a bevételeiket főleg fogyasztásra, a hitelek törlesztésére, illetve megélhetésre fordítják.

2. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása, n = 410 fő⁷

A 3. ábrán azt láthatjuk, hogy a vizsgált háztartások hitelei változatos képet mutatnak. A megkérdezettek száma alapján nehéz általános helyzetképet felvázolni, de úgy tűnik a megkérdezett háztartások mintegy fele nem rendelkezik hiteltartozással. Akik jelentősebb hiteleket vettek fel, azok többnyire ingatlanvásárlásra fordították. Az elmúlt 10 év viszonylag olcsó devizahitelei azokat is csábíthaták hitelfelvételre, akiket a drágább (forint) hitelek esetleg visszariasztottak volna.

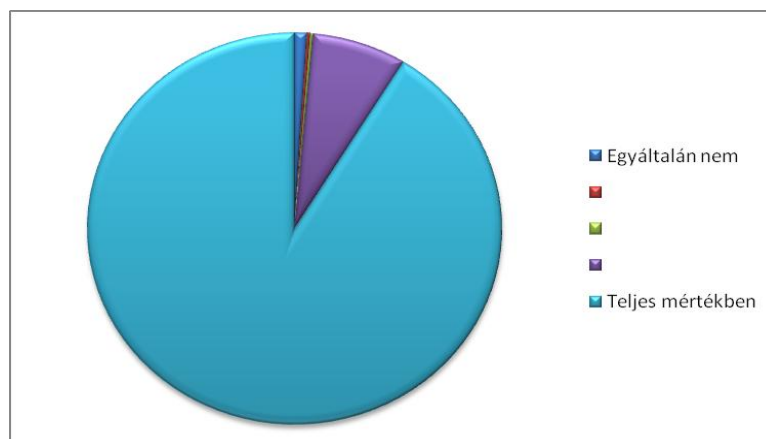

3. ábra: A megkérdezett háztartások jelenlegi összes hitele, n = 410 fő⁸

A 4. ábra adatai alapján elvben mindenki elismeri, hogy a családja anyagi biztonsága nagyon fontos. 91,2 százalék nyilatkozott úgy, hogy teljes mértékben egyetért ennek fontosságával.

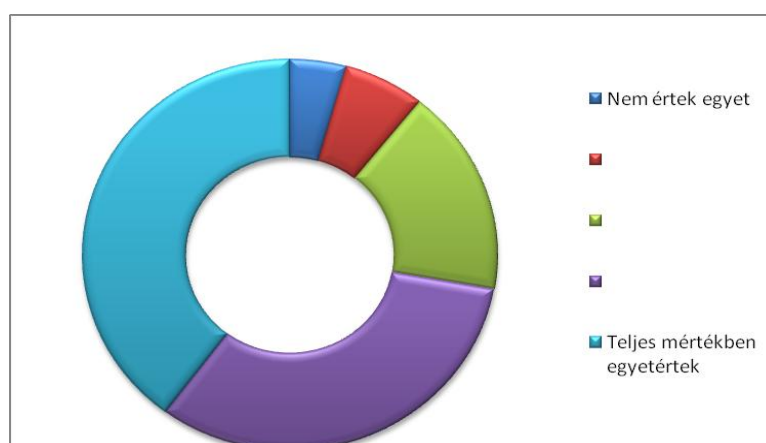
⁷Saját kutatás alapján saját szerkesztés

⁸Saját kutatás alapján saját szerkesztés

4. ábra: Mennyire fontos a családom anyagi biztonsága?, n = 410 fő⁹

Az 5. ábra adatai azonban azt mutatják, hogy vagy a relatív alacsony jövedelemszint, vagy a pénzügyi kultúra hiányosságai miatt még azok sem takarítanak meg, akiknek egyébként lehetősége lenne rá. A válaszadók mintegy harmada, 27,8 százalékuk vagy nem tud, vagy nem akar mindenáron takarékoskodni, azaz nem ért egyet azzal, hogy keresetének egy részét félre kellene tenni, biztonsági „véstartalékként”. A megkérdezettek 39,8 százaléka képes és akar is folyamatosan megtakarítani. Ha az emberek optimisták, bíznak a jövőben, a fogyasztási hajlandóságuk növekszik, ilyenkor kevésbé érzik a megtakarítások fontosságát.

5. ábra: Mennyiben ért egyet azzal, hogy „Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle?”, n= 410 fő¹⁰

ÖSSZEGZÉS

A kutatócsoportunk a Szolnoki Főiskolán úgy gondolja, hogy még sosem volt olyan fontos az előrelátás, a pénzügyi biztonságunk megteremtése, mint manapság. Ha valaki nem szeretné anyagi bizonytalanságban leélni az életét, akkor igenis még ma el kell kezdenie takarékoskodni! Nem várhatunk a csodára, csak rajtunk múlik, mikor kezdjük el és mekkora intenzitással megteremteni a biztonságunk alapjait. Az állam adókedvezmények formájában ösztönözni szeretné a lakosságot. Érdemes kihasználni ezeket a lehetőségeket addig, amíg egyáltalán ké-

⁹Saját kutatás alapján saját szerkesztés

¹⁰Saját kutatás alapján saját szerkesztés

pes az állam ilyen kedvezmények nyújtására. Szeretnénk felhívni a figyelmet az öngondoskodás, a tájékozottság, a folyamatos informálódás és a pénzügyi tisztán látás fontosságára, hiszen egyik megtakarítási forma sem egy egyszerű pénzbefektetési lehetőség. Lehetősége inkább abban áll, hogy megoldást kínál az egyéni és a háztartási öngondoskodásra. Magát a döntést viszont minden háztartásnak önállóan kell meghoznia.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] 1993. évi XCVI. törvény az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak működéséről
- [2] 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról
- [3] 1998. évi LXVI. törvény az egészségügyi hozzájárulásról
- [4] 2005. évi CLVI. törvény a nyugdíj-előtakarékossági számlákról
- [5] 1996. évi CXIII. törvény a lakástakarékpénztárakról
- [6] KISS Kornélia: A lakás-takarékpénztár: A törvény és a rendeletek magyarázata. Budapest: Dinasztia kiadóház Rt., 1997.
- [7] 215/1996. (XII. 23.) Kormányrendelet a lakáselőtakarékoság állami támogatásáról
- [8] 47/1997. (III. 12.) Kormányrendelet a lakástakarékpénztár általános szerződési feltételeiről